

Zinātnes patēriņa un līdzdalības izpēte 2022

Pasūtītājs: Latvijas Republikas Kultūras ministrija
Atbalstītājs: Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija
Izpildītājs: Latvijas Kultūras akadēmija, SIA „Pētījumu centrs SKDS”

Pētījuma mērķis, temati, mērķa grupas

Pētījuma **mērķis** ir izpētīt un raksturot Latvijas iedzīvotāju zinātnes satura patēriņa un līdzdalības aktivitātes.

Pētījuma temati

❖ **Latvijas iedzīvotāju**

1. attieksme pret zinātni, zināšanām un izglītību kā vērtībām.
2. viedoklis par zinātnes nozīmi Covid-19 infekcijas seku mazināšanā.
3. interese un aktivitātes, kas saistās ar zinātni, apmeklējot zinātnes pasākumus un patērējot zinātnes saturu.
4. informētība par Latvijas zinātniekiem un zinātnes sasniegumiem, zinātnieka, augstskolas pasniedzēja un skolotāju profesijas prestižs.

❖ **Jauniešu** kā esošās un nākotnes zinātnes auditorijas iesaistes mehānismi un galvenie izaicinājumi.

* Salīdzināt zinātnes satura patēriņa un līdzdalības aktivitātes statistiskos rādītājus, lai novērtētu aktivitātes dinamiku 2018.–2022.

Pētījuma secinājumi balstīti

- ❖ Kvantitatīvos datos: Latvijas iedzīvotāju reprezentatīva aptauja (SKDS), kas ļāva iegūt datus par Latvijas iedzīvotāju zinātnes satura patēriņu un līdzdalību, kā arī analizēt apakšizlasi “jaunieši”, t.i. viedokļus vecuma grupā no 18 līdz 30 gadiem, kā arī vēl specifiskākā segmentā no 18 līdz 24 gadiem, kā arī “nodarbinātības grupā skolēni, studenti”.
- ❖ Kvalitatīvos datos: fokusgrupu diskusijas, kurās pētīts Latvijas 12. klašu skolēnu viedoklis un priekšstatī par zinātni.
- ❖ Dati iegūti laika posmā: 2022.gada oktobris-novembris
- ❖ Salīdzinājums ar 2020.gada oktobra-novembra datiem

Ko pētījumā saprotam ar jēdzienu «zinātnes patēriņš»?

Jēdzienu izmanto, lai raksturotu :

- 1) izvēles un konkrētas aktivitātes, kas izsaka iedzīvotāju saikni ar zinātni, zinātniskajām zināšanām un zinātniskās darbības izpausmēm;
- 2) vai šīs izvēles ir saistītas/korelē ar noteiktām populācijas sociāli demogrāfiskām pazīmēm: dzimumu, vecumu, etnisko piederību, izglītību, nodarbinātību, dzīvesvietu, ienākumiem, ģimenes stāvokli, mājsaimniecības lielumu, reliģisko piederību un citām pazīmēm.
- 3) saikni, kā noteiktu grupu zinātnes patēriņa modeļi izpaužas šādu grupu identitātēs, ideoloģiskās izvēlēs un vērtībās.

I Zinātnes satura patēriņa un līdzdalības aktivitātes

Latvijas iedzīvotāju zinātnes patēriņš un līdzdalība

Pēdējo 12 mēnešu laikā
77% Latvijas iedzīvotāji
piedalījušies kādā no
aktivitātēm

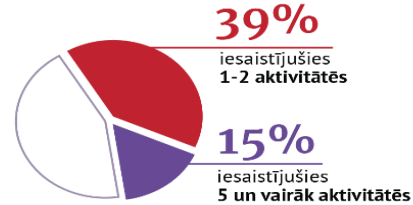
Sociāli demogrāfiskās grupas ar augstāko aktivitāti

vīrietis, 18-24 gadi, dzīvo Rīgā, ar augstāko izglītību, skolēni/studenti, nestrādā fizisku darbu vai ir savs uzņēmums, individuālais darbs, nav precējies, augsts ienākumu līmenis.

Sociāli demogrāfiskās grupas ar zemāko aktivitāti

sieviete, 64-75 gadi, no mazpilsētas, ar pamatzglītību vai nepabeigtu vidējo izglītību, bez darba un zems ienākumu līmenis.

	2022	Salīdzinot ar 2020. gadu
Skatās ar zinātni saistītus video interneta vidē	44%	↑
Skatās ar zinātni saistītus raidījumus televīzijā	34%	↑
Meklē sev interesējošu informāciju par zinātni internetā	33%	↑
Apgūst jaunas prasmes un zināšanas (valodas, amatu prasmes, talanta attīstība)	31%	↑
Lasa zinātniskās publikācijas, zinātniskos/augstskolu izdevumus, t.sk. tiešsaistes datu bāzēs	12%	↑
Nodarbojas ar pētniecību savas profesionālās darbības ietvaros	11%	↑
Klausās ar zinātni saistītus raidījumus radio	11%	↓
Klausās ar zinātni saistītas aplādes jeb podkāstus	8%	↓
Lasa "Ilustrēto Zinātni", "Nacionālā Ģeogrāfija" vai tiem līdzīgus žurnālus	8%	↑
Apmeklēju augstskolu, pētniecības institūtu organizētos pasākumos (atvērto durvju dienas, seminārus, publiskās lekcijas)	6%	↑
Sistemātiski mācu, palīdzu attīstīt jaunas prasmes, zināšanas citiem (vadu nodarbības, pulciņus, lasu lekcijas, u.c.)	6%	↑
Palīdzu saviem bērniem izstrādāt skolēnu zinātniski pētnieciskos darbus	5%	↑
Darbojos muzeju/ bibliotēku piedāvātajās izzinošās aktivitātēs	5%	↑
Apmeklēju zinātnes centrus Latvijā	5%	↑
Apmeklēju zinātnes centrus ārpus Latvijas	5%	↑
Apmeklēju "Zinātnieku nakti"	3%	↓
Iesaistos ar pētniecību saistītās aktivitātēs savā brīvajā laikā (tostarp sabiedriskās zinātnes (citizen science) aktivitātēs)	2%	↑
Iesaistos savas augstskolas absolventu asociācijas pasākumos	1%	↓
Nekas no minētā / grūti pateikt	22%	↓

Lielā aktivitāšu daļā vērojams neliels aktivitātes kāpums, tomēr tikai nelielā aktivitāšu daļā (7) ir iesaistīts vērā ņemams iedzīvotāju īpatsvars.

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
EIROPAS Reģionālās
attīstības fonds

research
Latvia
Value Through Knowledge

Būtiski

- ❖ **SITUATĪVA IESAISTE:** 77% Latvijas iedzīvotāju ir piedalījušies ar zinātnes patēriņu vai līdzdalību saistītā aktivitātē, bet lielākā daļa iesaistās tikai dažās aktivitātēs. 3-4 aktivitātēs – 24%, bet vairāk kā 5 aktivitātēs – 15%. Tas liecina, ka ar zinātnes ekosistēmu ir saistīti ne vairāk kā ¼ daļa Latvijas iedzīvotāju.
- ❖ **DOMINĒ PASĪVĀS UN DIGITĀLAJĀ VIDĒ** īstenotās līdzdalības formas, kas apstiprina 2020.gada pētījumā konstatēto tendenci.
- ❖ **ZINĀTNES PATĒRIŅĀ IZPAUŽAS SOCIĀLĀS STRATIFIKĀCIJAS IEZĪMES.** Nozīmīgi sociāli demogrāfiskie rādītāji, kas nosaka zinātnes patēriņa prakses, ir vecums, izglītība, pamatnodarbošanās veids, ģimenes stāvoklis, ienākumu līmenis (personīgie un vidējie ienākumi mēnesī uz vienu mājsaimniecības locekli) un dzīvesvieta (pēc reģiona un apdzīvotas vietas tipa).
- ❖ **LĪDZDALĪBA KORELĒ AR UZTICĒŠANOS ZINĀTNIEKIEM:** tā Latvijas sabiedrības iedzīvotāju daļa, kura pēdējā gada laikā iesaistījies kaut vienā ar zinātnes patēriņu saistītā aktivitātē (77%), uzrāda daudz augstāku uzticēšanās līmeni zinātnieku viedoklim jautājumos, kas skar Covid-19.

Aktīvie un pasīvie

Ciešāka saikne ar zinātnes ekosistēmu

- ❖ vīrieši
- ❖ jaunieši (18-24 gadi), skolēni, studenti
- ❖ ar augstāko izglītību
- ❖ neprecējušies
- ❖ ar augstu ienākumu līmeni
- ❖ dzīvo Rīgā vai citā valstspilsētā

Vājāka saikne ar zinātnes ekosistēmu

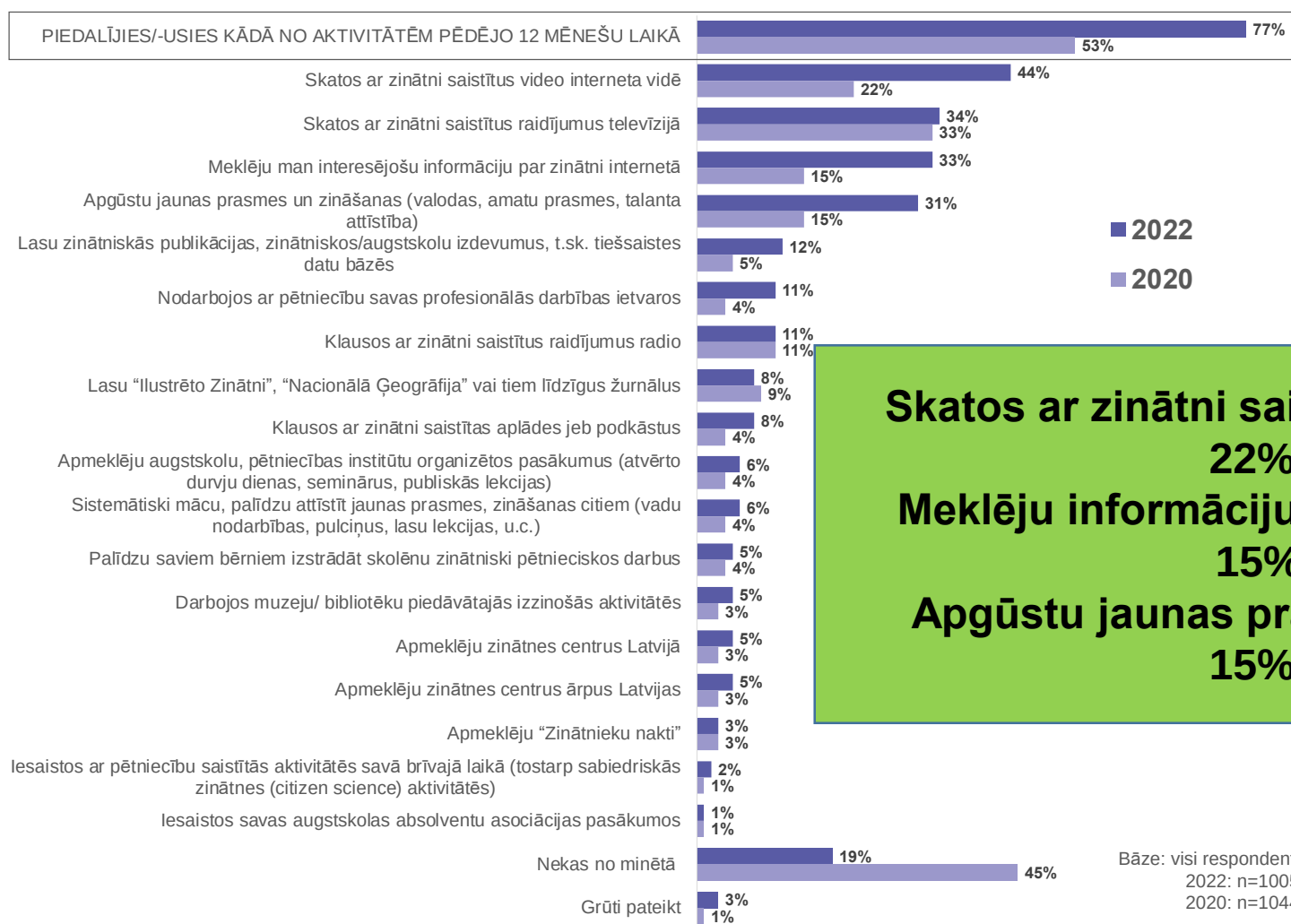
- ❖ sievietes
- ❖ vecuma grupa 64-75 gadi
- ❖ ar pamatizglītību vai nepabeigtu vidējo, pensionāri, atraitņi/atraitnes.

Uz kā «rēķina» straujais aktivitātes kāpums?

Dalība ar zinātnes patēriņu un līdzdalību saistītās aktivitātēs

**Skatos ar zinātni saistītus video internetā
22% -44%**

**Meklēju informāciju par zinātni internetā
15%-33%**

**Apgūstu jaunas prasmes un zināšanas
15%- 31%**

Bāze: visi respondenti
2022: n=1005
2020: n=1044

II Viedoklis par zinātnes attīstības līmeni, zinātniekiem un zinātnes sasniegumiem

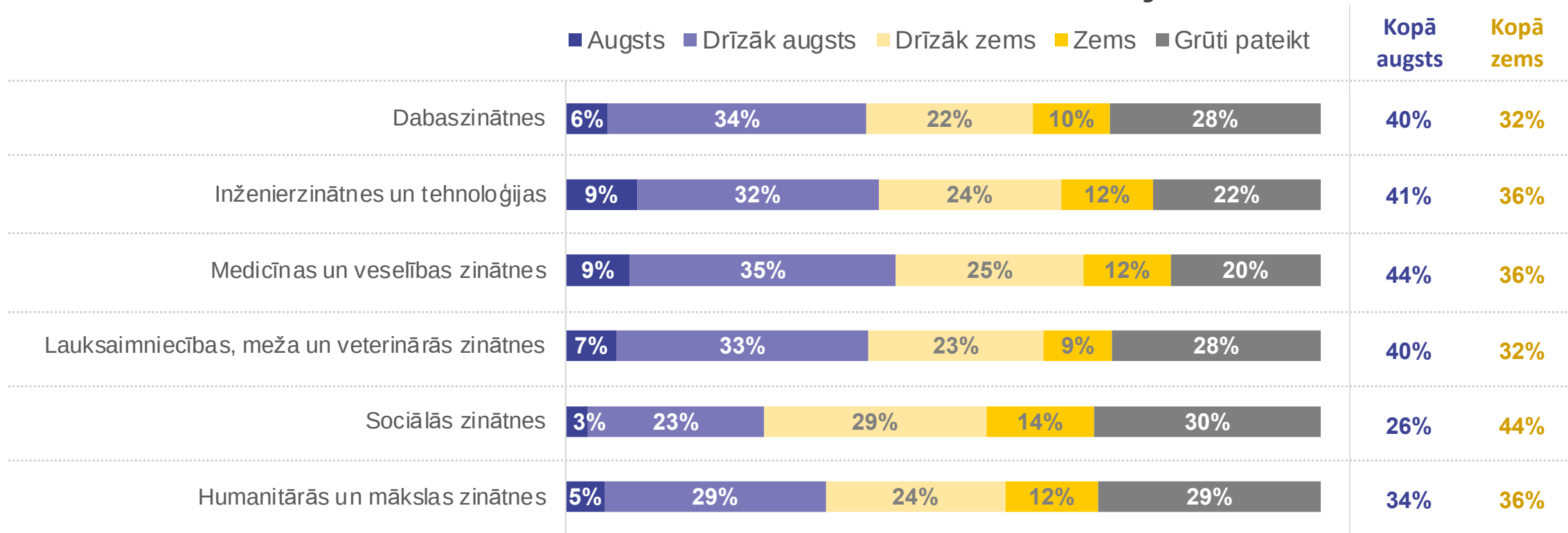
Būtiski

- ❖ Latvijas iedzīvotāju vērtējums par Latvijas zinātnes attīstības līmeni dažādās nozarēs ir krities. Medicīnas un veselības zinātnes attīstības līmenis ir visaugstāk novērtētais, bet viszemāk vērtēts – sociālo zinātņu attīstības līmenis.
- ❖ Latvijas iedzīvotāju informētības līmenis par Latvijas zinātniekiem un zinātnes sasniegumiem ir stabils, tas pēdējo 4 gadu laikā nav pieaudzis un – nav samazinājies.
- ❖ 21% Latvijas iedzīvotāju spēj nosaukt kādu mūsdienu Latvijas zinātnieku, bet 20% - kādu Latvijas zinātnes sasniegumu. Visbiežāk minēti dabaszinātņu pārstāvji, bet zinātnes sasniegumi visvairāk minēti no medicīnas un veselības zinātnes.

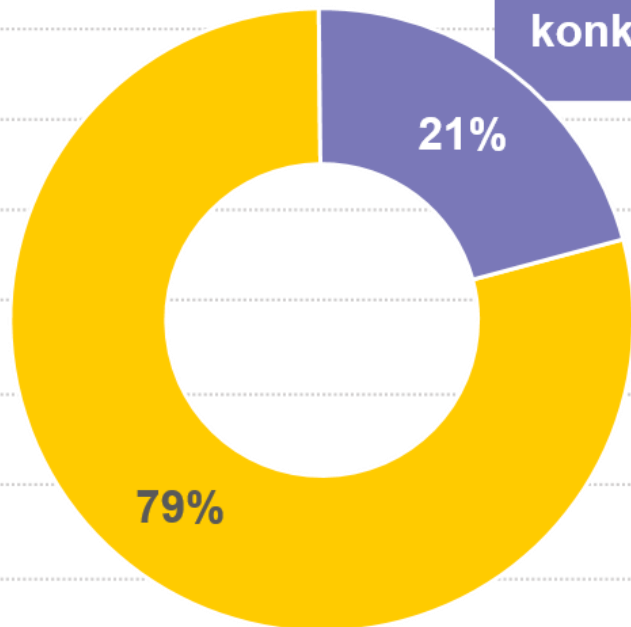
Zinātnes attīstības līmenis Latvijā

Spēj nosaukt kādu mūsdienu Latvijas zinātnieku

TOP10

Snieguši
konkrētu atbildi

Ivars Kalviņš

9,3%

Vjačeslavs Kašķejevs

5,7%

Andris Ambainis

3,9%

Jānis Stradiņš

0,9%

Andris Buiķis

0,7%

Mārcis Auziņš

0,6%

Maija Dambrova

0,6%

Kārlis Šadurskis

0,4%

Aina Muceniece

0,4%

Jānis Kloviņš

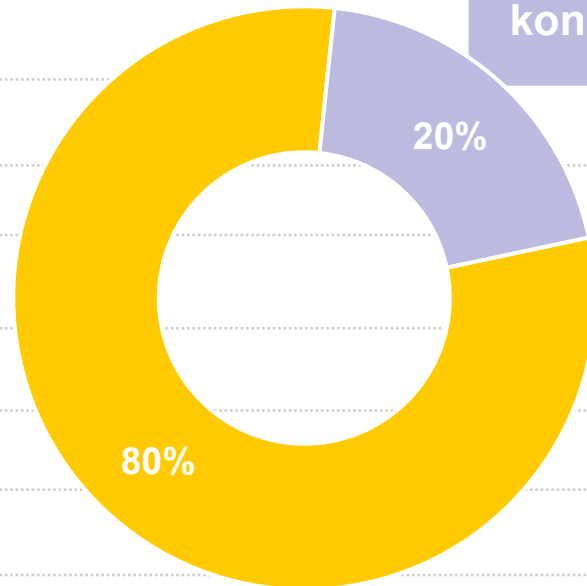
0,4%

n = 1005

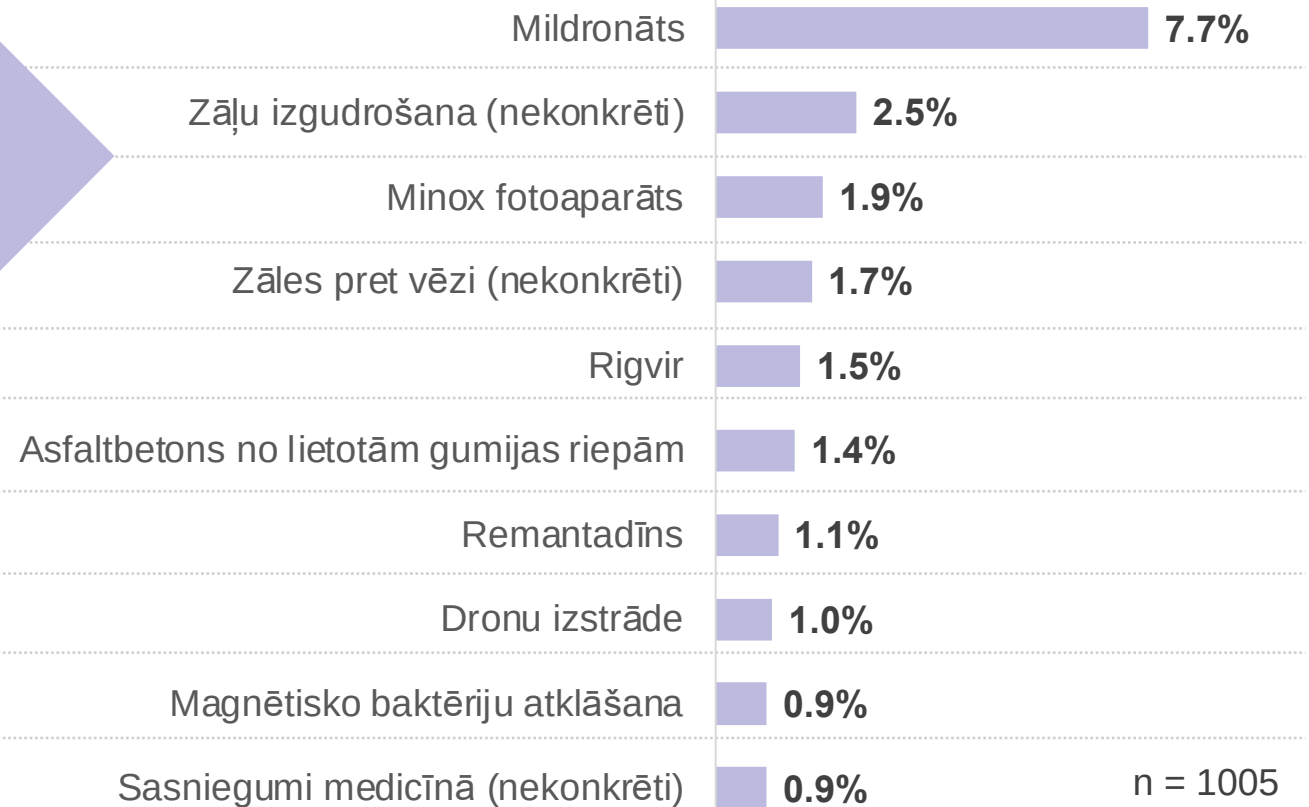

Spēj nosaukt kādu Latvijas zinātnes sasniegumu

TOP10

Snieguši
konkrētu atbildi

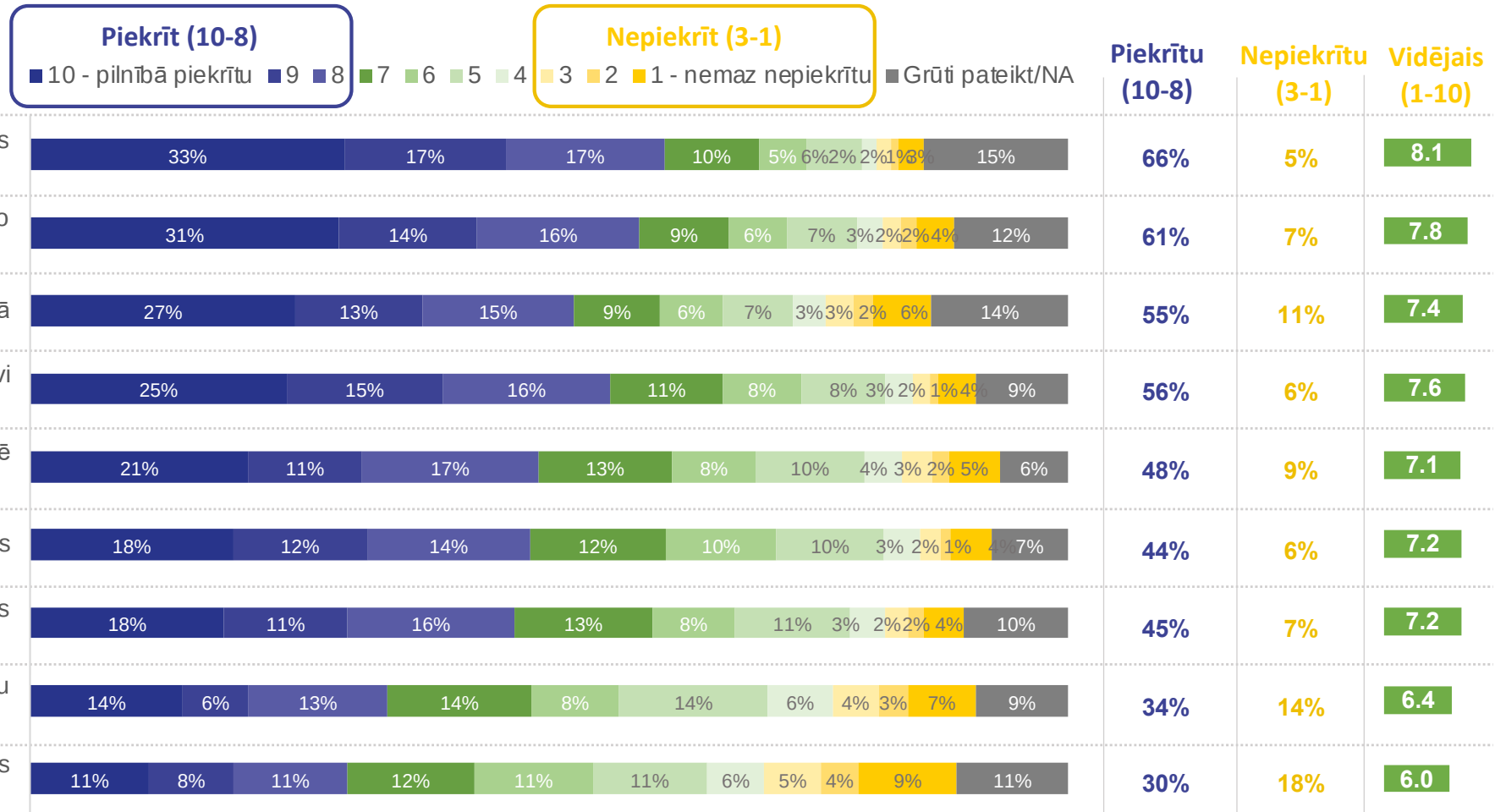

III Priekšstati par zinātnes vērtību, sociālo un ekonomisko ietekmi

Cik lielā mērā Latvijas iedzīvotāji piekrīt sekojošiem apgalvojumiem par zinātni

Būtiski

- ❖ Latvijas iedzīvotāju vērtējumi par zinātnes sociālo un ekonomisko ietekmi ir auguši, t.sk. individuālā līmenī, jo dažādajiem apgalvojumiem piekrīt 30-66%.
- ❖ Latvijas iedzīvotāji visvairāk piekrīt apgalvojumam, ka “zināšanas vairo iespējas gūt panākumus profesionālajā dzīvē” (66%), tomēr sarežģītāk ir saskatīt zināšanu noderību ikdienas problēmu risināšanā (34%). Iedzīvotāji apzinās, ka zinātnes sasniegumi padara viņu dzīvi vieglāku un komfortablāku (56%), tomēr ir izpratnes trūkums par zinātnisko zināšanu praktisku pielietojumu ikdienas dzīvē.
- ❖ Viszemāk novērtētais apgalvojums ir, ka “zinātne palīdz risināt ar nabadzību saistītas problēmas” (30%),
- ❖ Iedzīvotāji novērtē, ka zinātnei ir būtiska loma mūsdienu globālo izaicinājumu risināšanā (61%).

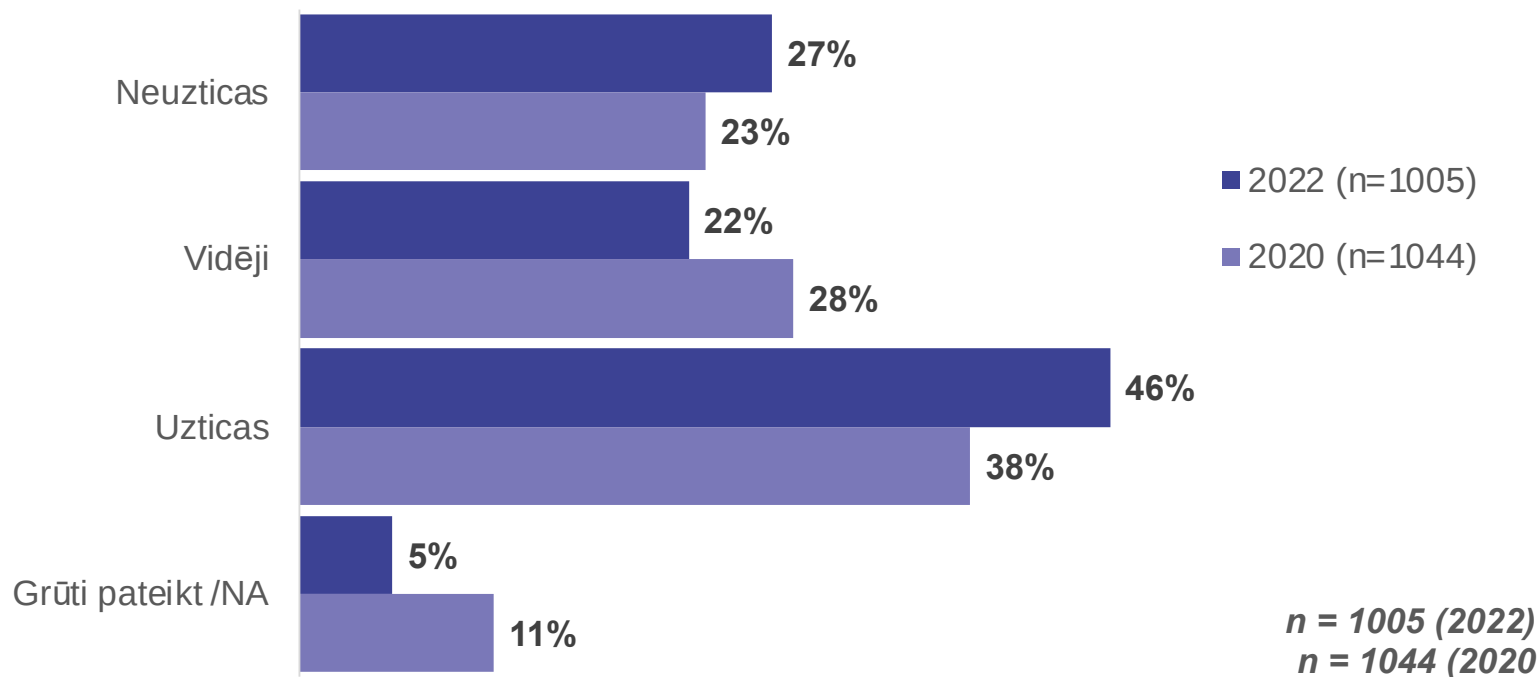

Viedoklis polarizējas

Pieaudzis to iedzīvotāju skaits, kuri neuzticas zinātnieku viedoklim jautājumos, kas saistīti ar Covid-19, kā arī to, kuri uzticas.

Salīdzinot ar 2020. gadu, ir izteiktāka viedokļu polarizācija, kā arī mazāks neizlēmīgo skaits.

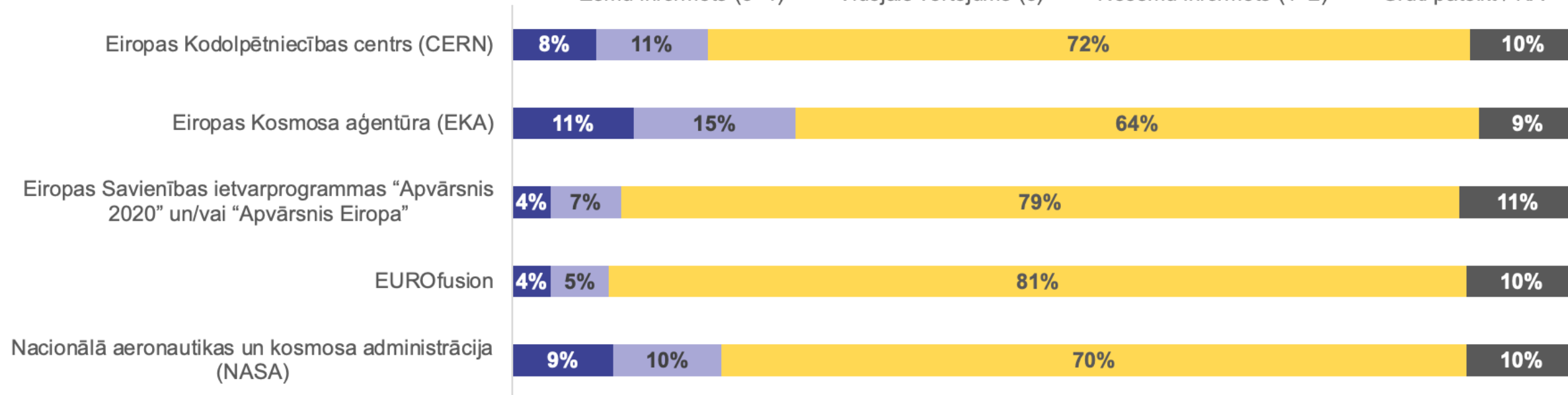
Latvijas iedzīvotāju uzticība zinātnieku viedoklim jautājumos, kas skar Covid-19

Latvijas iedzīvotāju informētība par Latvijas iesaistīšanos minētajās starptautiskajās organizācijās vai programmās (vērtējums 5 ballu skalā)

■ Esmu informēts (5+4) ■ Vidējais vērtējums (3) ■ Neesmu informēts (1+2) ■ Grūti pateikt / NA

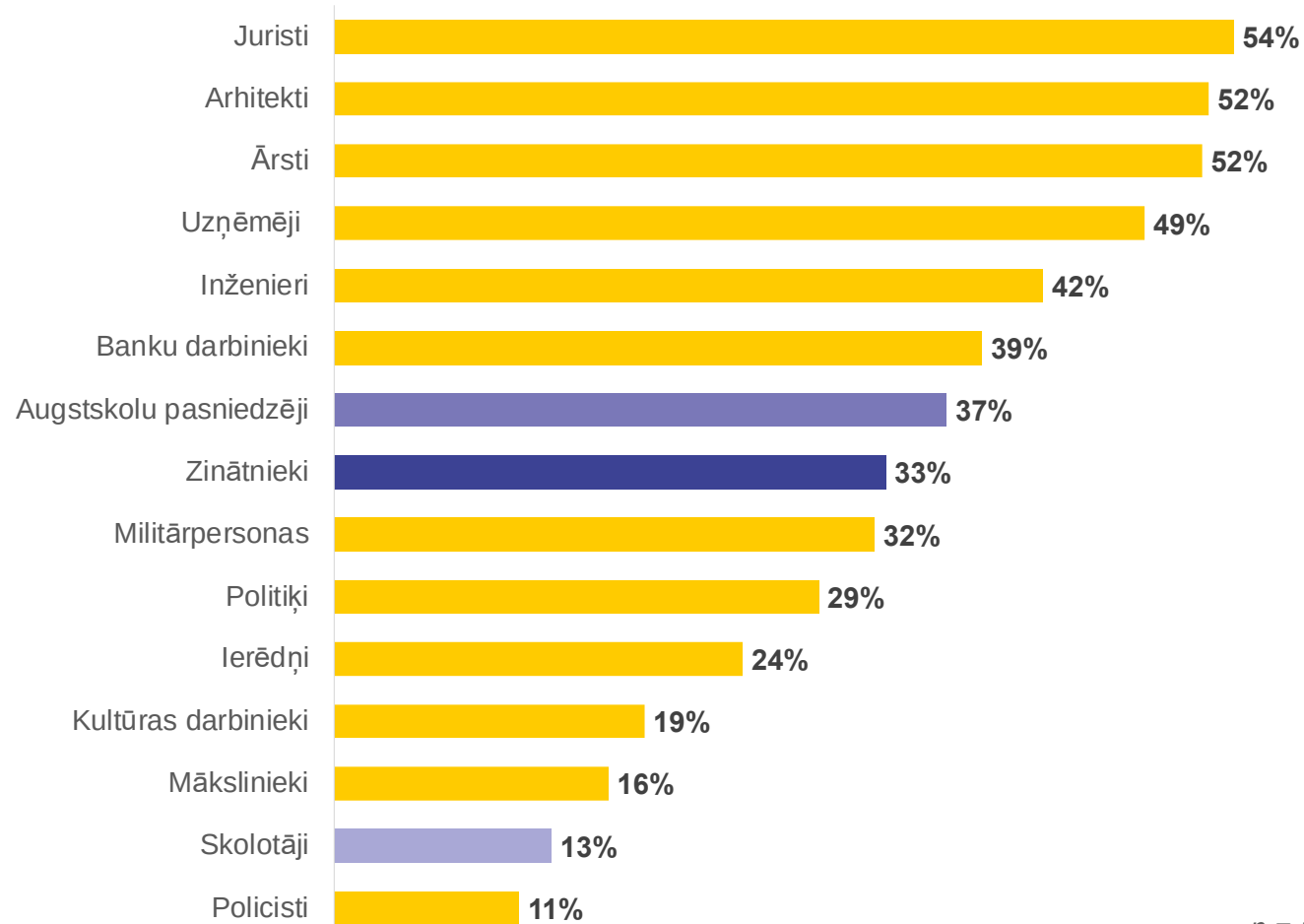
n = 1005

IV Ar zinātni un izglītību saistīto profesiju prestižs

Cik % iedzīvotāju vērtē minētās profesijas kā prestižas Latvijas sabiedrībā

n = 1005

Ar zinātni un izglītību saistīto profesiju prestižs Latvijas sabiedrībā

VEDOKLIS PAR ZINĀTNIEKU PRESTIŽU LATVIJAS SABIEDRĪBĀ

AUGSTSKOLU PASNIEDZĒJI

Kā **prestižu** profesiju Latvijā to visvairāk min iedzīvotāji vecumā 64-75 gadi, latvieši, bezdarbnieki un ar zemiem ienākumiem.

Kā **mazāk prestižu** profesiju Latvijā to novērtē iedzīvotāji vecumā 55-63 gadi, cittautieši, ar augstāko izglītību, kam ir savs uzņēmums vai individuālais darbs un vidēji augsti ienākumi.

ZINĀTNIEKI

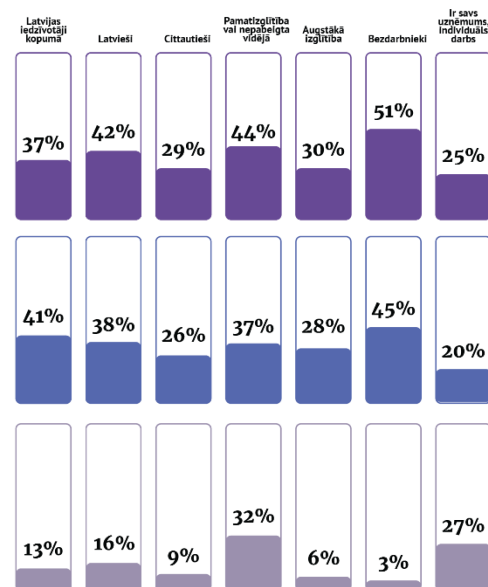
Kā **prestižu** profesiju Latvijā to visvairāk min iedzīvotāji vecumā 18-24 gadi, skolēni un studenti, latvieši un ar vidējo izglītību.

Kā **mazāk prestižu** profesiju Latvijā to novērtē iedzīvotāji vecumā 55-63 gadi, cittautieši, ar augstāko izglītību un mājaimniecības.

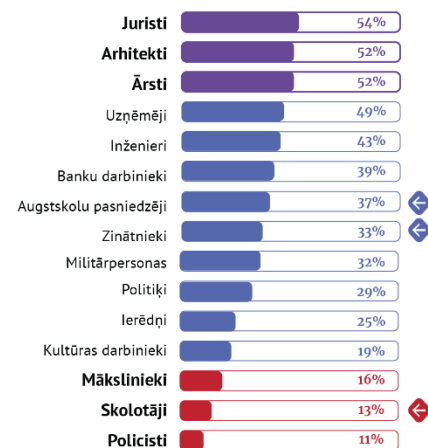
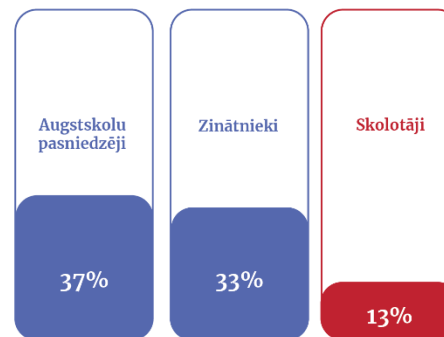
SKOLOTĀJI

Kā **prestižu** profesiju Latvijā to visvairāk min iedzīvotāji vecumā 35-44 gadi, latvieši, ar pamatizglītību vai nepabeigtu vidējo, bezdarbnieki un ar zemiem ienākumiem.

Kā **mazāk prestižu** profesiju Latvijā to novērtē iedzīvotāji vecumā 55-63 gadi, cittautieši, ar augstāko izglītību un ar augstiem ienākumiem.

CIK % IEDZĪVOTĀJU UZSKATA, KA MINĒTĀS PROFESIJAS IR PRESTIŽAS LATVIJAS SABIEDRĪBĀ

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

ETROPAS SAVIENĪBA
Europas Reģionālās
attīstības fonds

research
Latvia
Value Through Knowledge

LATVIJAS
KULTŪRAS
AKADĒMIJA

V Jauniešu iesaiste zinātnes satura patēriņā

! Jauniešu iesaiste augstāka aktivitātēs, kas saistītas ar izglītības procesu

- ❖ Kopumā jauniešu iesaiste ar zinātni saistītās aktivitātēs ir augstāka kā vidēji Latvijas sabiedrībā. Tikai 5% no Latvijas jauniešiem vecuma grupā 18-24 gadi nav piedalījušies nevienā ar zinātni saistītā aktivitātē, kas minēta aptaujā, turpretī vidēji Latvijā tādi ir 13% iedzīvotāji.
- ❖ Tās zinātnes patēriņa aktivitātes, kas ir saistītas ar interneta vidi un izglītības procesu, jaunieši (18-24 gadi) patērē izteikti vairāk kā Latvijas iedzīvotāji vidēji. Citās - iesaiste tuva vidējiem rādītājiem, piemēram, zinātnes centru apmeklēšana.

Latviešu jaunieši un zinātne

KĀDAS AR ZINĀTNI SAISTĪTAS AKTIVITĀTES PĒDĒJO 12 MĒNEŠU LAIKĀ
VISBIEŽĀK VEIKUŠI JAUNIEŠI (18-24 GADI)

67% Skatos ar zinātni
saistītus video
interneta vidē

64% Meklēju man
interesējošu
informāciju par
zinātni internetā

60%

Lasu zinātniskās
publikācijas,
zinātniskos/augstskolu
izdevumus, t.sk.
tiešsaistes datu bāzēs

46% Apgūstu jaunas
prasmes un
zināšanas
(valodas, amatu
prasmes, talanta
attīstība)

33%

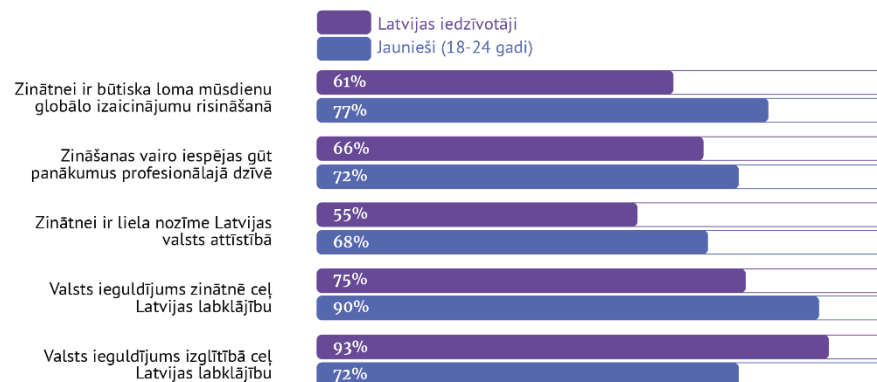
Apmeklēju augstskolu,
pētniecības institūtu
organizētos pasākumos
(atvērto durvju dienas,
seminārus, publiskās
lekcijas)

CIK JAUNIEŠI UZSKATA, KA ŠĒS
PROFESIJAS IR PRESTIŽAS
LATVIJAS SABIEDRĪBĀ

Zinātnieki – 42%
Augstskolu pasniedzēji – 41%
Skolotāji – 11%

71% jaunieši un **46%** Latvijas iedzīvotāji
kopumā **uzticas zinātnei** un zinātnieku
viedoklim jautājumos, kas saistīti ar Covid-19.

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

ETROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Reģionālās
attīstības fonds

research
Latvia
Value Through Knowledge

LATVIJAS
KULTŪRAS
AKADĒMIJA

Jauniešu (18-24 gadi) dalība ar zinātnes patēriņu un līdzdalību saistītās aktivitātēs

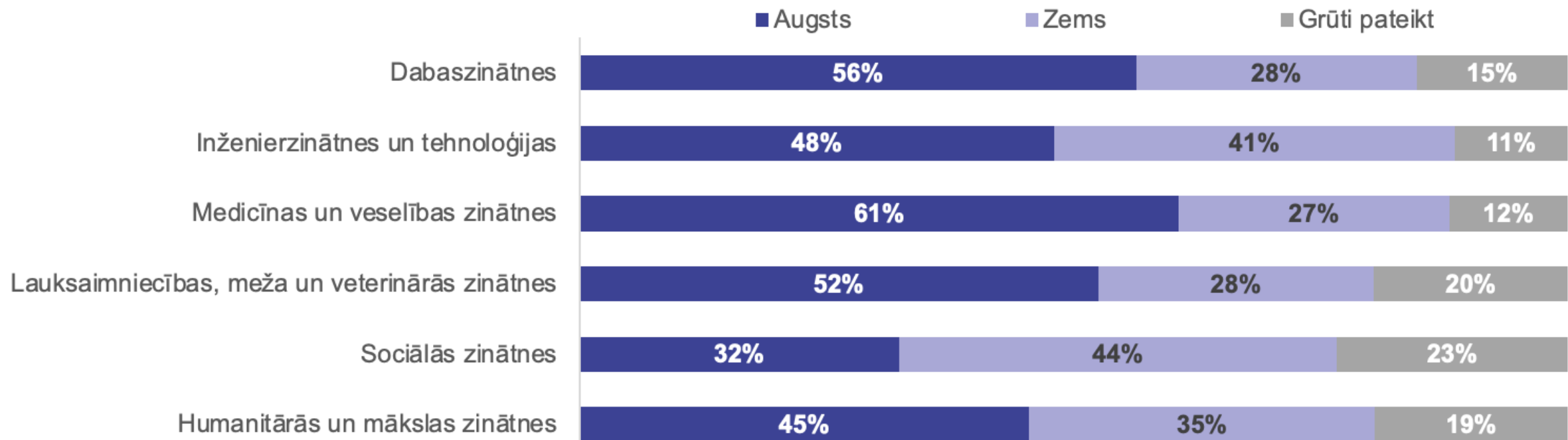

n = 85

Jaunieši izteikti augstāk vērtē visu zinātņu attīstības līmeni

Zinātnes attīstības līmenis Latvijā: jauniešu (18-24 gadi) viedoklis

n = 85

!!! Jaunieši izteikti augstāk vērtē zinātnes nozīmi

Cik Latvijas iedzīvotāju un jauniešu (18-24 gadi) piekrīt sekojošiem apgalvojumiem par zinātni

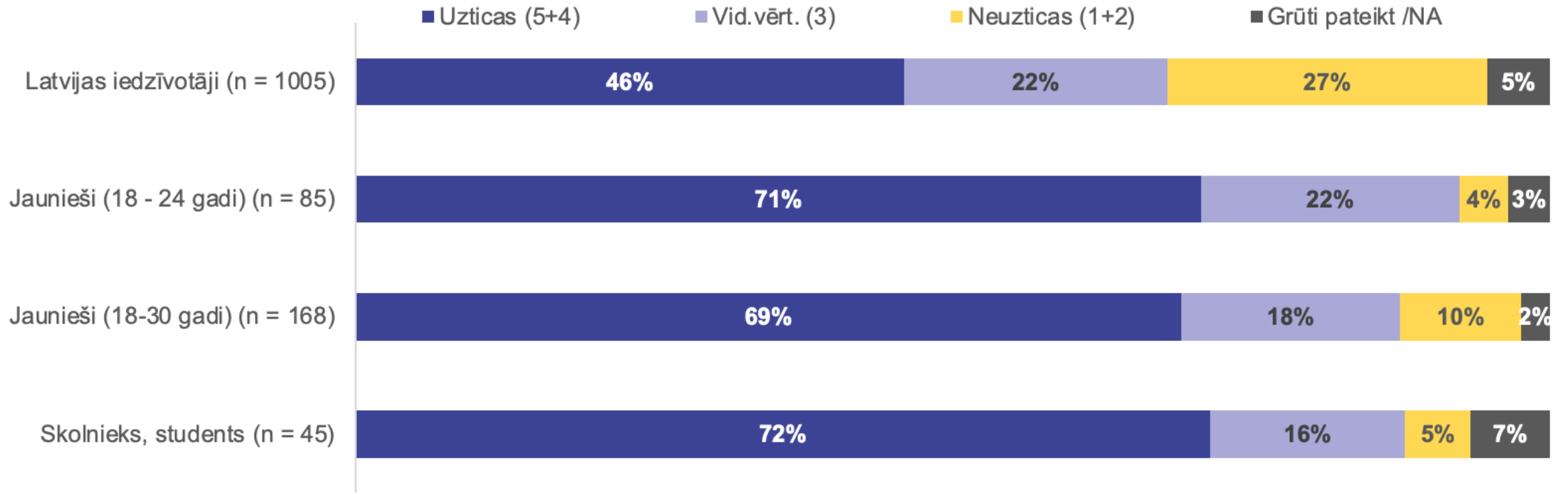
■ Latvijas iedzīvotāji kopumā (n = 1005) ■ Jaunieši (18-24 gadi) (n = 85)

...arī Covid -19 jautājumos

Uzticība zinātnieku viedoklim jautājumos, kas skar Covid-19 (5 ballu skalā)

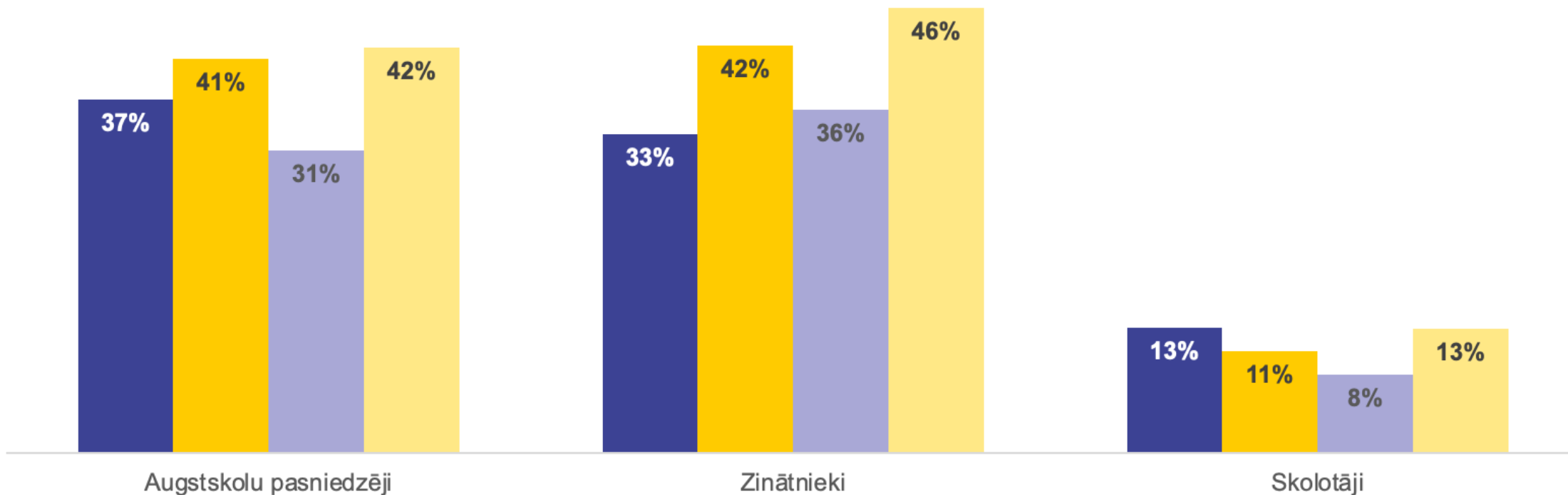

Atšķiras jauniešu vērtējumi par profesiju prestižu

Cik kā prestižas Latvijas sabiedrībā novērtē sekojošas ar zinātnei saistītas profesijas

■ Latvijas iedzīvotāji (n = 1005) ■ Jaunieši (18 - 24 gadi) (n = 85) ■ Jaunieši (18-30 gadi) (n = 168) ■ Skolnieks, students (n = 45)

Skolēnu interese par zinātni un pētniecību

- ❖ Interese par zinātni diferencēti attīstās dažādās skolēnu grupās (piem. vidusskolas vs valsts ģimnāzijas), kur būtisks intereses attīstības faktors ir **skolas kā izglītības iestādes kapacitāte** strādāt ar zinātniskajām zināšanām tā, lai ieinteresētu skolēnus.
- ❖ Šobrīd skolēnus skolas vide **vairāk saista kā socializēšanās vide**, bet kā galveno, arī zinātnisko zināšanu avotu izmanto digitālajā vidē, jo īpaši sociālajos medijos un sociālajos tīklos pieejamo informāciju. Nozīmīgs stimulants zinātnisko zināšanu apguvē ir skolotāja personība un spēja ieinteresēt zinātniskajā darbībā.
- ❖ Skolēni neprecīzi izprot zinātniskās darbības izpausmju iespējas izglītības procesā skolā.

Skolēnu izglītības scenāriji

- ❖ Izglītības scenāriji dominējoši ietver vēlmi studēt Latvijas augstskolās.
- ❖ Tāpat, ir skolnieki, kas mērķtiecīgi vēlas studēt ārvalstīs, turklāt, nevis tāpēc, ka Latvijā nebūtu atbilstošas studiju programmas, bet tāpēc, lai iegūtu ārvalstu studiju pieredzi un apgūtu angļu valodu.
- ❖ Ir gan tādi scenāriji, kur ir skaidra vienas studiju programmas izvēle, gan tādi, kur ir divas vai vairākas alternatīvas, dažkārt arī ļoti atšķirīgas.

Skolēni par zinātnieka karjeru

- ❖ Vispārējs priekšstats par to, ka zinātnieka profesionālā karjera var aizsākties studiju laikā, taču nav detalizēta izpratne par zinātnieka karjeras līknēm, piemēram, netiek minētas doktorantūras studijas un publicēšanās prakse kā zinātnieka darbības sastāvdaļa.
- ❖ Informētība par zinātnieka darbu ir fragmentāra un nav vienota priekšstata par zinātņu nozaru daudzveidību, tomēr diskusijās daži dalībnieki salīdzinoši trāpīgi raksturo zinātniekam nepieciešamo īpašību kopumu.
- ❖ Kopējā nostāja apliecina nevēlēšanos savu profesionālo darbību saistīt ar zinātniski pētniecisko darbu, to argumentējot ar pārāk lieliem izaicinājumiem un prasībām, ko prasa zinātnieka darbs.

PALDIES!
Jautājumi?